

Manzoni vs. Svevo

A *Bartleby y compañía*, Giovanni Albertocchi és citat com a autor d'un llibre deliciós on «se estudian con suma gracia las argucias que en su epistolario inventaba Manzoni para decir que no». Amb aquesta pinzellada, Vila-Matas dóna constància dels aspectes més remarcables de l'activitat de l'estudiós italià: d'una banda, la primacia de l'exegesi manzoniana; de l'altra banda, la capacitat fabulatòria amb què converteix els seus treballs acadèmics en petits relats, tot deixant que el lector participi a les investigacions literàries com si estigués acompanyant un detectiu cap a l'escenari del crim. «Treballar amb indicis petits», recita el títol d'un assaig de Mario Lavagetto, i la frase il·lustraria magníficament les contribucions que s'han recopilat en el volum en examen. «La doble vida» és, segons el que llegim a l'advertència preliminar, «la possibilitat que tenen les paraules de créixer i dilatar [...] el seu valor expressiu», però també representa «el doble joc de les paraules que intenten adaptar-se a l'ambigua jurisdicció de la ficció i de la història». Amb tot, l'ànima doble d'Albertocchi genera una duplicitat d'afinitats electives, i els estudis sobre Manzoni s'alternen amb les anàlisis sobre l'obra d'Italo Svevo.

La constant (o *invariant*, com diria Cesare Segre) que sosté aquest lanus bifront rau en la producció novel·lística de tots dos autors. O, més ben dit, en la prosa, atès que Albertocchi, a través del pany de l'epistolari, dóna unes projeccions d'esforç de les tries lingüístiques de Manzoni mentre que, jugant amb la barreja d'elements de la biografia real i de la fantasia literària, reconstrueix aquell teixit de mentides i lapsus (freudianament: allò que manifesta una insinceritat eterna) que adquireix força narrativa a *La consciència de Zeno*.

Punt àlgid de l'antidannunzianisme, la novel·la de Svevo juga, paradoxalment, al vol-

Giovanni Albertocchi
*Entre dos segles (XIX i XX):
la doble vida de les paraules*
Publicacions de l'Abadia de
Montserrat, Barcelona, 2008
267 pàgs.

tant del mateix nexa entre vida i obra que caracteritza la fase declamatori del decadentisme italià, tot i que en capgira el model. Allà on el protagonista dannunzià mou un gest hieràtic que traça un arc que va del patètic al tràgic, Zeno mira cap a baix i, amb astúcia i malícia, canvia les regles del joc sense variar el seu comportament. Això es fa evident en una comparació figural, sota l'ègida de la *tristitat*, entre Svevo i Claudio Magris on, en el cas del primer, el jardí esdevé el lloc amagat a la consciència. Som a les antípodes del *paysage de l'âme*: a les pàgines de Svevo el parc tan sols és l'espai per als amors venals i furtius de joyciana memòria.

Zeno és el personatge ambigu que posa en marxa una relació de vasos comunicants amb el seu autor, que barreja, en el pla dels continguts, veritat i ficció i, en el pla de les formes, dialecte i llengua, i per això s'oposa a la figura de Manzoni, pare putatiu de la koiné lingüística que se sol anomenar italià escrit. Al llarg del llibre, Albertocchi ens presenta l'autor dels *Nuvis* amb aproximacions diverses que esdevenen petites seqüències d'una trajectòria intel·lectual. Ara centrarem la nostra atenció en la fase de correcció de la novel·la —quan Manzoni hi «floremititza» i depura l'idioma—, adés tornem a viure la seva trobada amb Giacomo Leopardi —històrica per a nosaltres, d'escàs interès pels dos protagonistes. I Manzoni tancarà definitivament la porta de la ficció amb *La història de la columna infame*, el text on s'encara amb la revisió del procés contra els untadors de pesta a Milà, l'any 1630: amb més de dos segles de distància, la seva acusació, amb què corregeix la moderació del seu oncle Pietro Verri, vibrarà com si es tractés d'un fet de crònica, i es mantindrà actual fins al *Novecento*, quan obtindrà l'aplaudiment incondicional de Leonardo Sciascia.

Entre Svevo i Manzoni, Albertocchi ens dóna també altres proves aïllades de comparatística: una *mise au point* de la relació Villalonga/Lampedusa indispensable per qualsevol aproximació futura a un aparençament sovint banalitzat, i un estudi de caire històric sobre els refugiats italians a Catalunya durant els anys vint del segle romàntic.

Gairebé tots els articles d'aquest llibre ja havien aparegut en revistes especialitzades; tanmateix, en prendre la forma de volum i adquirir una nova cohesió, donen a la italianística catalana unes eines de pes per reivindicar la pròpia existència.